

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Антон Пантелеймонов

” червня 2021 р.

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

рівень вищої освіти	<u>Другий (магістерський) рівень вищої освіти</u>
галузь знань	<u>07 Управління та адміністрування</u>
спеціальність	<u>076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність</u>
освітньо-професійна програма	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
спеціалізація	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
вид дисципліни	<u>обов`язкова</u>
факультет	<u>Економічний</u>

2021 / 2022 навчальний рік

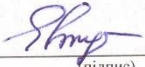
Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна «24» червня 2021 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Терованесова О. Ю. – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва ХНУ імені В. Н. Каразіна;

Програму схвалено на засіданні кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва ХНУ імені В. Н. Каразіна

Протокол від «22» червня 2021 року № 16

Завідувач кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва ХНУ імені В. Н. Каразіна

(підпис)

Вікторія ЄВТУШЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми **Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Ірина ГОНТАРЕВА
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

Протокол від «23» червня 2021 року № 9

Голова науково-методичної комісії економічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

(підпис)

Вікторія ЄВТУШЕНКО
(прізвище та ініціали)

Фахову експертизу здійснював Директор ПП «Помазан-Автодрук» Помазан І. П. (відгук-рецензія б/н від 15.05.2021)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Організація та розвиток біржової діяльності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Другий рівень вищої освіти Магістр
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

спеціалізації Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

1. Опис навчальної дисципліни

Виникнення торгівлі пояснюється потребою розвитку як виробництва, так і власне торгівлі. Тому торгівлю розглядають як сполучну ланку, що пов'язує виробництво з навколишнім середовищем. І оскільки виробництво і торгівля тісно взаємопов'язані, то в процесі взаємодії вони висувають один до одного певні вимоги. Для сталого функціонування виробництва необхідно, щоб певні ресурси обумовленої якості в погодженому обсязі, асортименті і ціні були доставлені в умовлений термін. Головна причина виникнення біржової торгівлі товаром – це розвиток великого виробництва, що вимагає від ринку, здатного реалізувати великі партії товару на регулярній основі, за цінами, що складаються в залежності від реального співвідношення попиту та пропозицій на товар.

Біржовий ринок України, одержавши належне економічне середовище, розпочав вирішувати проблеми формування ринкових цін на основі попиту і пропозиції. Поступово відбувається процес самоликвідації тіньового ринку сільськогосподарської, промислової, видобувної продукції через прозорість товарних потоків. Це дозволяє збільшувати надходження до державного бюджету коштів за рахунок оподаткування біржової діяльності.

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Організація та розвиток біржової діяльності»:

формування теоретичних знань і практичних вмінь щодо організації та управління товарною біржею, а також набуття навичок щодо реалізації на практиці отриманих знань для забезпечення майбутнім фахівцям конкурентних переваг у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити студентів з теоретичними засадами товарної біржі;
- визначити переваги та недоліки організації товарної біржі на ринку України;
- допомогти оволодіти понятійними апаратом у сфері товарної біржі;
- створення та розвиток товарної біржі, порядок її реєстрації;
- сформувані практичні навички студентів для прийняття і оцінки управлінських рішень на товарній біржі;
- оволодіти основами функціонування товарної біржі.
- вирішувати виявлені проблеми і вибирати найбільш ефективні варіанти управлінських рішень на товарній біржі;
- розвинення професійних компетентностей у даній галузі.

1.3. **Кількість кредитів:** для денної форми навчання – **4,0**.
для заочної форми навчання – **4,0**.

1.4. Загальна кількість годин:

120 годин денна форма навчання.

120 годин заочна форма навчання.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Таблиця 1

Характеристика навчальної дисципліни		
Нормативна / за вибором	Вибіркова	Вибіркова
Денна /заочна форма навчання	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	2021-2022-й	2021-2022-й
Семестр	2-й	2-й
Лекції	32 годин	10 годин
Практичні, семінарські заняття	32 годин	2 годин
Самостійна робота, у тому числі	56 годин	108 годин

1.6. Заплановані результати навчання:

Компетентності ОП
ЗК 1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
СК 3. Здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання в сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.
Програмні результати навчання
Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Тема 1. Особливості організації товарної біржі в Україні

1. Сутність поняття товарна біржа.
2. Правове становище товарної біржі.
3. Основні принципи товарної біржі.
4. Права та обов'язки товарної біржі.

Тема 2. Створення товарної біржі, порядок її реєстрації

1. Загальні умови створення товарної біржі.
2. Статут товарної біржі.
3. Державна реєстрація товарної біржі.

Тема 3. Членства у товарній біржі

1. Умови членства у товарній біржі.
2. Права члена товарної біржі.
3. Обов'язки члена біржі.

МОДУЛЬ 2. РОЗВИТОК ТОВАРНОЇ БІРЖІ: ПРАВИЛА ТА ГАРАНТІЇ

Тема 4. Управління товарною біржею

Органи управління товарною біржею.
Організаційна структура товарної біржі.

Тема 5. Біржові операції та правила біржової торгівлі. Облік і звітність.

1. Біржові операції.
2. Угоди, зареєстровані на біржі.
3. Біржові брокери.
4. Правила біржової торгівлі.
5. Оподаткування товарної біржі та її членів. Облік і звітність.
6. Порядок розгляду спорів. Припинення товарної біржі.

Тема 6. Майно товарної біржі та гарантії її майнових прав

1. Майно товарної біржі.
2. Порядок використання майна товарної біржі.
3. Гарантії майнових прав.

1. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		о	Л	п		с.р.	о	л
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1: Організація біржової діяльності в Україні								
Тема 1. Особливості організації товарної біржі в Україні	16	5	5	6	17	1	1	15
Тема 2. Створення товарної біржі, порядок її реєстрації	18	5	5	8	16	1		15
Тема 3. Членства у товарній біржі	21	6	6	9	20	2		18
Разом за модулем 1	55	16	16	23	53	4	1	48
Модуль 2: Розвиток товарної біржі: правила та гарантії								
Тема 4. Управління товарною біржею	19	5	5	9	22	2		20
Тема 5. Біржові операції та правила біржової торгівлі. Облік і звітність.	27	6	6	15	23	2	1	20
Тема 6. Майно товарної біржі та гарантії її майнових прав	19	5	5	9	22	2		20
Разом за модулем 2	65	16	16	33	67	6	1	60
Усього годин	120	32	32	56	120	10	2	108

2. Теми практичних занять

Таблиця 3

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1.	Тема 1. Особливості організації товарної біржі в Україні	5	Захист практичного завдання, Презентація
2.	Тема 2. Створення товарної біржі, порядок її реєстрації	5	Захист практичного завдання, Презентація
3.	Тема 3. Членства у товарній біржі	6	Захист практичного завдання, Презентація, Ситуаційна гра
Контрольна робота за модулем 1 «Організація біржової діяльності в Україні»		Контрольна робота	
4.	Тема 4. Управління товарною біржею	5	Захист практичного завдання, Презентація
5.	Тема 5. Біржові операції та правила біржової торгівлі. Облік і звітність	6	Захист практичного завдання, Презентація
6.	Тема 6. Майно товарної біржі та гарантії її майнових прав	5	Захист практичного завдання, Презентація, Ситуаційна гра
Контрольна робота за модулем 2 «Розвиток товарної біржі: правила та гарантії»		Контрольна робота	
Разом годин за семестр:		32	

3. Завдання для самостійної роботи (денна форма навчання)

Таблиця 4

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	24
2.	Вирішення практичних занять	18
4	Інші види самостійної роботи <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальне науково-дослідне завдання 	14
Разом годин за семестр		56

(заочна форма навчання)

Таблиця 5

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	48
2.	Вирішення практичних занять	33
4	Інші види самостійної роботи <ul style="list-style-type: none"> • Індивідуальне науково-дослідне завдання	27
Разом годин за семестр		108

4. Індивідуальне науково-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) виконується самостійно при консультуванні викладачем на протязі вивчення дисципліни у відповідності до графіку навчального процесу. ІНДЗ виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання та придбання практичних навичок їх застосування при вирішенні проблем формування внутрішніх та зовнішніх відносин між країнами.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) припускає наявність наступних елементів наукового дослідження:

- практичну значущість, що полягає в обґрунтуванні реальності її результатів для потреб практики. Причому реальною вважається робота, яка виконана відповідно до наявних проблем держави, регіону, галузі, підприємства, на основі даних за низку років, і результати якої повністю або частково можуть бути впроваджені в практику;
- комплексний системний підхід до розкриття теми роботи, який полягає в тому, що предмет дослідження розглядається під різними точками зору – з позиції теоретичної бази і практичних напрацювань, умов його реалізації, аналізу, обґрунтування шляхів удосконалення, тобто – в тісному взаємозв'язані і єдиній логіці викладу;
- застосування сучасної методології, яка полягає в тому, що при виконанні аналізу та обґрунтуванні шляхів удосконалення окремих аспектів предмету й об'єкту дослідження, студент повинен використовувати відомості про новітні досягнення досліджень, застосовувати різноманітні підходи й критерії визначення та обґрунтування вибору системи й окремих аспектів грошової системи.

В процесі виконання ІНДЗ, разом з теоретичними знаннями та практичними навичками за фахом, студент повинен продемонструвати здібності до науково-дослідної роботи й уміння творчо мислити, навчитися вирішувати науково-прикладні актуальні завдання.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ). Тема: «Товарні біржі України та стан інвесторів на біржі».

Мета роботи: закріплення і поглиблення системи теоретичних знань та оволодіння практичними навичками у сфері підприємництва, торгівлі та

біржової діяльності, що дозволяють майбутнім фахівцям успішно розв'язувати певні проблеми, пов'язані з управлінням товарної біржі на ринку України.

ВСТУП

1. Створення товарної біржі на території України.
2. Як впливає державне регулювання на створення товарної біржі в Україні?
3. Ознайомтесь з інформацією, на сайті НКЦПФР, які зміни відбулися на біржовому ринку в Україні протягом останнього року.
4. Дати опис та відобразити графічно динаміку змін.
5. До яких змін приведуть ці нововведення на вітчизняній товарній біржі. Проаналізувати переваги та недоліки.
6. Проаналізувати підприємство (товарну біржу) та його сфера діяльності, зробити характеристику.
7. Зробити аналіз діяльності товарної біржі.
8. Стан інвесторів на товарній біржі
9. Рекомендації та напрями удосконалення щодо діяльності підприємств та інвесторів на біржі.

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У вступі необхідно відзначити актуальність дослідження, його мету, завдання, методи дослідження та аналізу.

Практична частина передбачає апробацію теоретичного питання на конкретному прикладі (підприємства, організації тощо).

Обсяг індивідуального завдання – до 30 аркушів друкованого тексту зі списком літератури і додатками (за необхідності).

У висновках формулюють основні результати дослідження, перелік пропозицій і рекомендацій щодо діяльності підприємств та інвесторів на біржі. Обсяг висновків – до 10 відсотків від загального обсягу роботи.

Після висновків наводиться список використаних джерел.

5. Методи контролю

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в наступних формах:

1. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, поточного тематичного тестування, виступів, написання індивідуально науково-дослідного завдання або оцінки виконання завдань на практичних заняттях.

2. Проміжний контроль здійснюється після вивчення логічно завершеної частини робочої програми дисципліни у формі контрольної роботи.

3. Підсумковий семестровий контроль в формі екзамену проводиться з метою оцінки результатів вивчення дисципліни студентами.

Загальна оцінка за дисципліною складається та виставляється за виконання практичних завдань, самостійної роботи, контрольних робіт та підсумкового семестрового контролю (екзамен).

Контроль активності на практичних заняттях:

Оцінювання проводиться за такими критеріями:

1. розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
2. ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
3. уміння поєднувати теорію з практикою при розв'язанні задач, проведення статистичного аналізу при виконанні завдань, віднесених до самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
4. логіка, структура, стиль, викладання матеріалу в письмових роботах і при виступі в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Проміжний контроль

Проміжний контроль знань передбачає виявлення рівня опанування матеріалу лекційного матеріалу та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестів, теоретичних питань або розрахункового завдання (ситуаційного завдання).

Проведення підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: лекційний (теоретичний) матеріал та розрахунково-аналітичне завдання (ситуаційне завдання). Підсумковий контроль проводиться у письмовій формі, після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та виконані контрольні роботи. Студент вважається допущеним до екзамену на підставі:

Для денної та заочної форми навчання – наявності всіх виконаних практичних завдань, написання контрольних робіт та написання індивідуально науково-дослідного завдання.

6. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота										Екзамен	Сума
Модуль 1: «Організація біржової діяльності в Україні» 12 балів			Модуль 2: «Розвиток товарної біржі: правила та гарантії» 12 балів			Індивідуальне науково-дослідне завдання	Контрольна робота, передбачен а навчальним планом		Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	ІНДЗ	КР	КР	60	40	100
4	4	4	4	4	4	20	8	8			

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90-100	Відмінно
70-89	Добре
50-69	Задовільно
1-49	незадовільно

7. Рекомендована література

Законодавчі акти та нормативні документи

1. Закон України «Про товарну біржу» № 1957-XII (зі змінами і доповненнями) від 10.12.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. С. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>
2. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу від 18 червня 1991 р. № 1202-XII. № 38. С. 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-12#Text>
3. Закон України "Про господарські товариства" від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>
4. Закон України "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України "Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні" від 10 грудня 1997 р. № 710/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Закон України "Про інститути спільного інвестування (пайові та

- корпоративні інвестиційні фонди)" від 15 березня 2001 р. № 2299-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2299-14#Text>
7. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України". Схвалено Постановою Верховної Ради України від 22 вересня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/95-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про додаткові заходи щодо розвитку фондового ринку України. Схвалено Указом Президента України № 198/2001 від 26 березня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198/2001#Text>

Основна література

1. Базилевич В.Д., Шелудько В.В. Фондовий ринок. Навч. посібник. Київ, Нац. Університет ім. Т. Шевченка, 2015. 686 с.
2. Дикань В. Л., Назаренко І. Л., Плугіна Ю. А. Біржова діяльність. Підручник. Харків, УкрДУЗТ, 2017. 282 с.
3. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник /за заг. ред. д.е.н. проф. І. М. Сотник, д.е.н. Л. М. Таранюка. Суми, ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/pidpriemnictvo-torgivla-tabirzova-dialnist-pidrucnik-127096.html>
4. Поняття біржових товарів. URL: <http://www.bibliotekar.ru/birzhevoe-delo/11.htm>
5. Солодкий М. О. Біржовий товарний ринок. Навч. посіб. К. компринт, 2015. 482 с.
6. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. Основи біржової діяльності: навчальний посібник. Київ, ЦП Компрінт, 2017. 450 с.

Додаткова

1. Андрейчикова А. М. Еволюція поглядів на проблему ризику в економічній науці. Економічний вісник. 2014. № 1. С. 38–49.
2. Белявцев М. І. Інфраструктура товарного ринку. URL: https://uchebnikionline.com/marketing/infrastruktura_tovarnogo_rinku.
3. Боднар О. В., Яворська В. О. Особливості управління цінovими ризиками на ринку зернових в контексті світової біржової практики. Ефективна економіка. 2016. Вип. 9: URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5141>.
4. Діброва А. Д. Рябченко О. О. Соціальні мережі – індикатор нелінійного аналізу для дослідження біржових ринків. Моніторинг біржового ринку. Київ, 2014 С.15-17.
5. Любезна І. В. Організація біржової діяльності. Цикл лекцій. Тернопіль,

ТНЕУ, 2015. 94 с.

6. Чемодуров О. Капіталізація фондового ринку та економічне зростання. Економіка України. 2011. № 9 (598). с. 43-53.
7. Шишков С. Є. Фондові біржі України: випробування кризою. Монографія Інститут економіки та прогнозування. Київ,. ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. 206 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт ПФТС. URL: <http://pfts.ua/>
2. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org>
3. S&P Global. URL: <https://eu.spindices.com/indices/equity/dowjones-industrial-average>
4. Market Highlights. URL: www.world.exchange.org.
5. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>